

Achtergrondinformatie bij het advies voor bestek belevingsonderzoek inzake een Kindfocus in de Stadsmonitor

INHOUD

1. De rol van kinderen en jongeren in onderzoek	2
1.1. ‘Participatief’ onderzoek	2
1.2. ‘Op kinderrechten gebaseerd’ onderzoek.....	3
1.3. Welke rol(len) zijn voor kinderen en jongeren weggelegd?.....	4
1.4. Hoe te werk gaan?	4
2. Thema’s	6
2.1. Thema’s in KeKi’s zwaartepuntenstudie	6
2.2. Thema’s stadsmonitor	6
2.3. Thema’s onderzoek VVJ.....	8
2.4. Thema’s CFC.....	8
2.5. Thema’s jong in de stad.....	9
2.6. Thema’s in JOP Brussel (2010), Antwerpen en Gent (2012).....	10
3. Methodologische suggesties	10
3.1. Hoe kwetsbare kinderen en jongeren te bereiken?	10
3.1.1. What do you think? Werken met doelgroepspecifieke organisaties en methoden ‘op maat’ door UNICEF België.....	10
3.1.2. Kwetsbare kinderen en jongeren in surveyonderzoek: techniek van ‘oversampling’	12
3.1.3. Gelijke doelgroepvertegenwoordiging in kwalitatieve designs	13
3.1.4. Vergelijking met bestaand materiaal	14
3.2. Hoe zeer jonge kinderen te bevragen?	14
3.2.1. De ouderbevraging.....	14
3.2.2. Bevraging van jonge kinderen zelf	14
3.3. Welke steden te betrekken?	15
3.4. Hoe de leeftijdsgroepen afbakenen?	15
Bronnen	16

Deze discussietekst bundelt de bevindingen van het Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi) over het voeren van belevingsonderzoek inzake een kindfocus in de stadsmonitor. Een eerste versie van de tekst diende als basis voor de discussievergadering van 18 oktober; in de huidige vorm kan de tekst als bijlage bij het advies van KeKi worden gelezen. De tekst bestaat meer specifiek uit drie delen: (1) de rol van kinderen en jongeren in onderzoek, waarin KeKi als basissuggestie voor het belevingsonderzoek een participatieve methodologie naar voor schuift, (2) een overzicht van mogelijke thema's die in het onderzoek aan bod kunnen komen en (3) een aantal bijkomende methodologische suggesties die als inspiratie kunnen dienen voor de dataverzameling in het belevingsonderzoek.

1. DE ROL VAN KINDEREN EN JONGEREN IN ONDERZOEK

1.1. 'PARTICIPATIEF' ONDERZOEK

Er is steeds meer erkenning voor het belang van het betrekken van kinderen en jongeren in wetenschappelijk onderzoek (Dedding et al., 2013, p. 7). In de Vlaamse praktijk blijft deze betrokkenheid echter al te vaak beperkt tot het benutten van bestaande bronnen van alledaagse kennis: kinderen en jongeren worden door volwassenen gevraagd naar inzichten in en beleving van hun eigen leefwereld. Deze inzichten worden vervolgens omgevormd tot data, die op hun beurt geïnterpreteerd, geanalyseerd en verspreid worden door volwassen onderzoekers.¹

Hoewel het erkennen van kinderen en jongeren als 'experten', (i.e. door hen te bevragen over zaken die hen aanbelangen), een belangrijk element is van de ontwikkeling en ondersteuning van een kindbeeld dat actorschap en rechten onderschrijft, verandert deze vorm van samenwerking weinig of niets aan de *status quo* van het machtsonevenwicht tussen kinderen en volwassenen in onze samenleving. Hoe kan het vergaren van kennis meer zijn dan enkel een doel op zich, en ruimte laten voor een vorm van maatschappelijke verandering die deze *status quo* beïnvloedt in de richting van meer sociale rechtvaardigheid en menselijke waardigheid voor kinderen en jongeren?

Onder andere voor Dedding et al. (2013) ligt de sleutel in oprechte, effectieve en actieve deelname van kinderen aan onderzoek over thema's die hen aanbelangen. Deze participatie kan verschillende gradaties aannemen, gaande van consultatie (de volwassen onderzoeker geeft nauwelijks controle over het onderzoek uit handen) tot kindgestuurde participatie (de volwassen onderzoeker geeft nagenoeg alle controle over het onderzoek uit handen) (Dedding et al., 2013, p. 21).²

KeKi adviseert om bij de voorliggende opdracht te denken aan een compromis, i.e. **samenwerkende participatie**, waarbij eigenaarschap over het onderzoek, wordt gedeeld tussen de volwassen onderzoeker enerzijds en het kind of de jongere anderzijds (Dedding et al., 2013, pp. 13 & 19) (zie Figuur 1). Dit gedeeld eigenaarschap laat alle betrokkenen toe om d.m.v. keuzes en acties invloed uit te oefenen op het onderzoeksproces en de uitkomst ervan.³

¹ Zie bijvoorbeeld de JOP-monitor en "het onderzoek van Van Audenhove (2010-...) over de beleving van transitie vanuit de bijzondere jeugdbijstand, het onderzoek van Vynckier (2012) over de beleving van slachtofferschap, het onderzoek van Van Schoonlandt (2009) over de beleving van hulpverleningstrajecten in de bijzondere jeugdzorg, het onderzoek van Lauwers (2010) over het perspectief van kinderen op de relatie tussen thuis en hun school, het onderzoek van Van Gils & Willekens (2010) naar de beleving van armoede door jongeren en het onderzoek van Smits & Légat (2013) over de beleving van herstelgerichte maatregelen." (KeKi, 2013, p. 22). Onderzoek van Kind & Samenleving (zie bv. Dekeyser, Vaningelgem, Vanderstede & Piessens, 2003-...; Huybrechts, 2007) en het doctoraatsonderzoek van Cardoen (2016) vormen hierop een uitzondering (KeKi, 2013, p. 22).

² De 'kindgestuurde' vorm van participatie is vooral zinvol wanneer het onderzoek de rol vervult van methode om *empowerment* van kinderen en jongeren te bereiken. Gezien de onderzoeksvraag achter de voorliggende opdracht echter op concrete (kwantitatieve en kwalitatieve) resultaten gericht is, is deze manier van werken niet wenselijk.

³ Dat betekent dat de volwassen onderzoeker zich niet volledig hoeft weg te cijferen: de jongeren hebben inspraak, maar bepalen niet alles. Er wordt samengewerkt.

Figuur 1 – Vormen van participatief onderzoek

1.2. 'OP KINDERRECHTEN GEBASEERD' ONDERZOEK

Uiteraard kan deze samenwerking verschillende vormen aannemen. Hoe de relatie tussen de volwassen onderzoeker en het kind/de jongere wordt ingevuld, zal per onderzoeksproject anders zijn. De uiteenlopende onderzoeksbevindingen en praktijkervaringen van Lundy & McEvoy (2012a en 2012b), beide werkzaam in het Centre for Children's Rights aan de Queen's University Belfast, tonen aan hoe het **referentiekader van de kinderrechten** een houvast kan bieden bij het maken van gerichte keuzes.

KeKi definieert kinderrechten als de mensenrechten van kinderen en jongeren, i.e. als fundamentele normen die gericht zijn op het realiseren van sociale rechtvaardigheid en menselijke waardigheid voor kinderen en jongeren (KeKi, 2012, p. 11). De visietekst 'Kinderen en jongeren als medeburgers in een duurzame en leefbare stad' hanteert een vergelijkbare definitie: "Kinderrechten worden [...] gezien als een 'gevoeligmakend concept', een hefboom, om de kwaliteit van onze relaties met kinderen in de samenleving te 'onderzoeken' en om te buigen naar een groter respect voor de belangen van kinderen" (De Visscher & Reynaert, 2013, p. 8).

De term 'op kinderrechten gebaseerd onderzoek' (*child rights-based research*) wordt in de literatuur gebruikt om onderzoek te beschrijven dat deze normen als doel en uitgangspunt neemt, en dit zowel op substantieel (i.e. de inhoud van het onderzoek) als op procedureel vlak (i.e. de gebruikte methodologie in alle stadia van het onderzoek). Zulke *children's rights-based approach* heeft concrete implicaties voor onderzoek met en over kinderen:

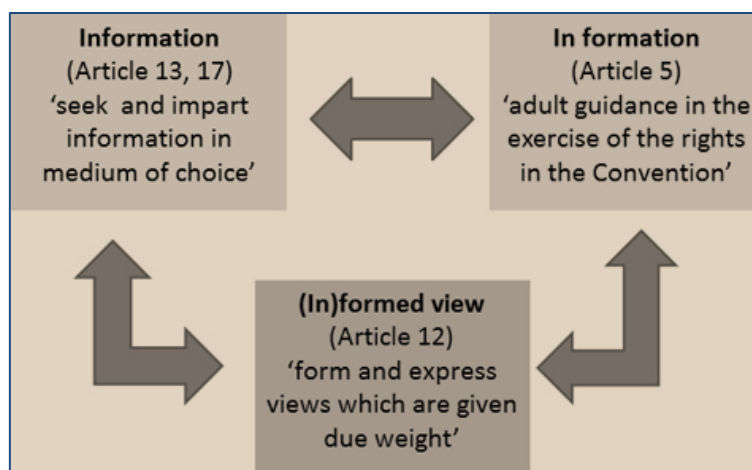
- het onderzoek dient gericht te zijn op de realisatie van kinderrechten (actie en verandering);
- alle fases van het onderzoek (ontwerp, uitvoering en verspreiding) dienen door kinderrechten te worden gestuurd;
- het onderzoek dient bij te dragen aan de capaciteit van *duty bearers* (in dit geval de Vlaamse overheid / de Belgische Staat) om hun plichten na te komen, en aan de capaciteit van *rights holders* (kinderen en jongeren) om hun rechten te beoefenen (Lundy & McEvoy, 2012a en b; OHCHR, 2003).⁴

Participatieve rechten van kinderen staan hierbij centraal, maar zijn steeds in evenwicht met beschermings- en provisie-rechten. Zo krijgen kinderen en jongeren informatie (*information*) over thema's die hen aanbelangen (artikels 13 en 17 VRK), en worden ze, gezien hun inzichten 'in vorming' (*in formation*) zijn, bij het vormen en uitdrukken van hun eigen gefundeerde mening (*in/formed view*) (artikel 12 VRK) door volwassenen ondersteund en begeleid (artikel 5 VRK).⁵

Visueel kan dit proces als volgt worden voorgesteld (zie Figuur 2):

⁴ Deze criteria zijn gebaseerd op het Common Understanding van het OHCHR (2003) over wat een human rights-based approach to development and development cooperation inhoudt.

⁵ Dat dit type onderzoek ook met zeer jonge kinderen kan worden uitgevoerd (weliswaar met uitgebreide begeleiding), bewijst het participatief werk van Lundy & McEvoy (2011) met 4-5 jarigen.

Figuur 2 – *Assisting children to (in)formed views* (Lundy & McEvoy, 2012)⁶

1.3. WELKE ROL(LEN) ZIJN VOOR KINDEREN EN JONGEREN WEGGELEGD?

Op kinderrechten gebaseerd samenwerkend participatief onderzoek gaat verder dan het louter bevragen van kinderen en jongeren als onderzoekseenheden of kennisbronnen, zonder hen daarbij de eindverantwoordelijkheid voor de realisatie van hun (participatie)rechten te geven. Volwassen onderzoekers zijn expliciet mede verantwoordelijk om kinderen bij het vormen van hun inzichten te begeleiden.

Bij samenwerkende participatie krijgen kinderen en jongeren een **actieve rol als co-onderzoekers** toebedeeld (i.e. zij adviseren volwassen onderzoekers over het onderzoeksproces, assisteren bij de data-verwerking, delen hun inzichten over het te onderzoeken onderwerp, etc.). Op die manier bouwen zij niet alleen capaciteiten als onderzoekers op, maar krijgen ze ook een beter begrip van de te onderzoeken thema's (Lundy & McEvoy, 2012a, p. 85).

Kinderen en jongeren die als co-onderzoekers optreden, kunnen weliswaar geen respondent zijn in het onderzoek. Dit impliceert dat steeds op twee parallelle sporen wordt gewerkt: enerzijds zijn er de co-onderzoekers, anderzijds is er de te onderzoeken doelgroep. Doorgaans zullen de co-onderzoekers wel representatief zijn voor de te onderzoeken doelgroep.

1.4. HOE TE WERK GAAN?

Op kinderrechten gebaseerd samenwerkend participatief onderzoek kan aan de volwassen onderzoeker (hoe kan de onderzoeksvraag het best beantwoord worden?), beleidsmaker (wat zijn de beste en meest duurzame oplossingen voor het probleem in kwestie?), betrokken kinderen en jongeren (de verdere realisatie van kinderrechten), en zelfs de gehele samenleving (participatie versterkt de betrokkenheid en het begrip van democratie en leidt tot een gezonde, sterke gemeenschap (Dedding et al., 2013, p. 26)) **mogelijkheden** bieden die ander onderzoek niet biedt, op voorwaarde dat het op een degelijke manier wordt uitgevoerd.

Enkele suggesties over hoe op kinderrechten gebaseerd participatief onderzoek kan worden uitgevoerd (gebaseerd op Lundy & McEvoy, 2012 en Dedding et al., 2013):

- Uit de te bevragen doelgroep wordt een groepje van 6-8 kinderen geselecteerd, indien mogelijk met een diverse achtergrond (incl. kinderen en jongeren die leven in kwetsbare omstandigheden), om vrijwillig als co-onderzoekers op te treden. Hun inbreng aan het onderzoeksproces zal niet als data worden beschouwd. De leeftijd van de co-onderzoekers is representatief voor de leeftijd van

⁶ Zie <http://www.qub.ac.uk/research-centres/CentreforChildrensRights/ChildrensRights-BasedResearch/ARights-BasedApproachttoChildrensParticipationinResearch/>.

de te bevragen doelgroep. Het creëren van diversiteit in het onderzoeksteam is belangrijk, zo tonen ook de bedenkingen van de Vlaamse Jeugdraad inzake de methodologie van het JOP-onderzoek. In deze nota wordt gepleit voor “[...] participatieve ruimte waarin kinderen, jongeren en behartigers mee kunnen denken en beslissen” (VJR, 2013: 6). Hierbij wordt in het bijzonder aandacht gevraagd voor het betrekken van groepen kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties. Door het inbrengen van diverse perspectieven in het onderzoeksvoorbereidend proces kan men bovendien, aldus de Vlaamse Jeugdraad, tegengaan dat de gehanteerde schalen en onderzoeksschema’s impliciete vooroordelen bevatten ten aanzien van bepaalde groepen van jongeren (VJR, 2013). Echter, het thema diversiteit dient ook met de kinderen en jongeren besproken te worden. Zijn er groepen die nu niet rond de tafel zitten? Wat kan gedaan worden om die groepen toch bij het onderzoek te betrekken? Welke groepen onderscheiden de kinderen en jongeren rond de tafel, en op basis waarvan gebeurt dit? Zijn alle ‘bestaande categorieën’ relevant voor dit onderzoek, ook uit het perspectief van de co-onderzoekers? (i.e. durf diversiteit te bevragen) (Dedding et al., 2013, p. 117).

- Aan de co-onderzoekers wordt zeer goed uitgelegd waar het onderzoek over zal gaan en waarom zij als co-onderzoekers, en niet als te bevragen doelgroep, worden uitgenodigd. Er wordt doorheen het gehele onderzoeksproces ingegaan op het feit dat participatie een recht is, en dat samen gezocht zal worden naar de beste manier om het antwoord op de onderzoeksvragen te verkrijgen.
- De onderzoeksvragen werden voor een groot deel door de opdrachtgever vastgelegd. Binnen dit vaste kader wordt echter steeds gezocht naar ruimte voor participatie van de co-onderzoekers. Zo heeft de volwassen onderzoeker bijvoorbeeld een overzicht van de verschillende thema’s die in de stadsmonitor aan bod moeten komen, en weet hij/zij tot op welke hoogte deze thema’s werden onderzocht. Dit overzicht wordt aan de jonge co-onderzoekers voorgelegd, bijv. tijdens een focusgroep. Via aangepaste methodieken kiezen zij hieruit de thema’s die voor hen/hun leeftijdsgenoten prioritair zijn. Met deze thema’s kan dan prioritair verder aan de slag gegaan worden.
- De co-onderzoekers helpen de volwassen onderzoeker(s) bij het opstellen van de vragenlijsten die uiteindelijk aan de doelgroep zullen worden voorgelegd. Worden de vragen juist begrepen? Worden ze juist gesteld? Zijn de antwoordopties duidelijk en toegankelijk? De co-onderzoekers zullen hierover een realistische inschatting kunnen maken, omdat het over leeftijdsgenoten gaat.
- Naast het ontwerpen van vragenlijsten, kunnen de co-onderzoekers mee nadenken over alternatieve onderzoeksmethoden die de perceptie van hun leeftijdsgenoten over hun rol als medeburgers in een duurzame en leefbare stad kunnen weergeven, zoals bijvoorbeeld het in kaart brengen van de leefomgeving met foto’s, tekeningen, rollenspelen, gebruik van sociale media/netwerksites enz. Het voordeel van deze methoden is dat zij ook de doelgroep de mogelijkheid geven om op een creatieve, persoonlijke manier te ‘participeren’.
- Om te faciliteren dat participatie ernstig genomen wordt, kan het helpen de co-onderzoekers (en bij uitbreiding ook de respondenten) tijdens het onderzoek met de *duty bearer* in contact te brengen. Zo kan een ambtenaar of beleidsmedewerker hen rechtstreeks (of bijv. via een video-boodschap) vertellen waarom hij/zij het belangrijk vindt de mening van de kinderen over de kindvriendelijke stad te horen (zie Lundy & McEvoy, 2012a, p. 86). Ook is het aangewezen de co-onderzoekers te laten participeren in de presentatie van de onderzoeksresultaten aan de overheid.
- De co-onderzoekers worden evengoed bij de data-analyse betrokken: wat valt hen het meeste op in de resultaten? Hoe verklaren zij bepaalde antwoorden? Sluit dit aan met de interpretatie van de volwassen onderzoeker of niet? Wat zijn de grootste verschillen? Wat betekenen de resultaten voor hen?
- De volwassen onderzoeker(s) dienen in elk stadium van het onderzoek zelf-reflexief en zelf-kritisch te zijn over de houding die zij aannemen, alsook over de grenzen die deze houding brengt voor de effectieve, betekenisvolle en actieve participatie van kinderen en jongeren. Zij dienen de integriteit en veiligheid van de deelnemende jongeren (zowel van de co-onderzoekers als van de te bevragen doelgroep) te waarborgen. Ook dienen zij voorafgaand, tijdens en na afloop van het onderzoek ethische aspecten in overweging te nemen (zie Lauwers, in Dedding et al., 2013, pp. 40-59).

2. THEMA'S

In lijn met de gesuggereerde participatieve methodologie, wordt door KeKi vooropgesteld de thema's die in het belevingsonderzoek aan bod zouden moeten komen, op voorhand af te bakenen (bij voorkeur volgens de bestaande thema's van de stadsmonitor), maar de invulling ervan nog niet volledig vast te leggen, zodat dit proces in samenspraak met de groep van jonge co-onderzoekers kan gebeuren. Deze vooropstelling ligt bovendien in lijn met de bezorgdheden die recent geformuleerd werden door de Vlaamse Jeugdraad inzake de methodologie van de JOP-monitor: "Creëer de ruimte waarbij het mogelijk wordt om blijvend te verkennen welke verschillende thema's voor kinderen en jongeren zelf als relevant ervaren worden" (VRJ, 2013:2), alsook met vaststellingen die KeKi deed in het kader van het jaarthema 'Kinderrechtenindicatoren': "Ook vanuit het middenveld wordt het rekening houden met de visie van kinderen en jongeren benadrukt als een cruciale conditie voor kwaliteitsvol kinderrechtenonderzoek (Danielle van Kalmthout, expertenseminarie indicatoren)" (Op de Beeck, Vandenhole & Desmet, 2012:26). Hierbij kunnen weliswaar bestaande onderzoeksprojecten als framework worden gebruikt. Daarom worden een aantal thema's uit recent onderzoek hier alvast op een rijtje gezet.

2.1. THEMA'S IN KEKI'S ZWAARTEPUNTENSTUDIE

In het kader van zijn platformfunctie voor wetenschappelijk onderzoek over kinderrechten, voert KeKi onderzoek naar kinderrechten(gerelateerde) thema's waarover in Vlaanderen nog geen – of te weinig – onderzoek bestaat. Een eerste rapport in dit traject, uitgegeven in 2013, stelt een referentiekader voorop op basis waarvan bestaand onderzoek op een systematische manier verzameld en geïnventariseerd kan worden (Op de Beeck, Put & Lembrechts, 2013:1). Op basis van dit referentiekader, wat geconcretiseerd wordt in de Kinderrechtendatabank (www.kekidatabank.be), identificeerde KeKi thematische zwaartepunten in onderzoek.

Uit deze analyse blijkt dat de meeste aandacht binnen onderzoek in Vlaanderen uitgaat naar kinderen in kwetsbare situaties: vooral armoede, migratie, slachtofferschap en andere situaties waarin kinderrechten (potentieel) bedreigd worden (zoals bijv. in het kader van de risico's van nieuwe media), zijn populaire thema's. Daarnaast bestaat er al heel wat onderzoek over het implementeren en bevorderen van kinderrechten op school, in de vrije tijd en in de opvoedings sfeer, voornamelijk gericht op zorg en inclusie. Onderzoek gebaseerd op participatie en zelfbeschikking spitst zich toe op autonomie (bvb. euthanasie en seksualiteit), individualisering en deelname aan beslissingsprocessen (informatie en participatie aan lokaal en bovenlokaal beleid), en het empowerend effect van nieuwe media. Binnen onderzoek over kindvriendelijkheidstoetsen zijn geen specifieke zwaartepunten te identificeren; hier gaat het vooral om sporadische evaluaties van uiteenlopende lokale en landelijke reguliere diensten en werkingen.

Voor het perceptieonderzoek wordt gezocht naar thema's die voorlopig te zeer onderbelicht bleken in onderzoek. Wanneer de analyse van KeKi naast de thema's uit de stadsmonitor en ander stedenonderzoek gelegd wordt, blijkt dat bijvoorbeeld het thema *wonen* onderzoeksmatig in verhouding weinig aandacht kreeg. Ook *cultuur* is een thema wat sterk onderbelicht bleef (beide thema's worden onderlijnd in wat volgt). Op basis daarvan kan gepleit worden om bij de afbakening van de thema's met deze bevindingen rekening te houden.

2.2. THEMA'S STADSMONITOR

Cultuur en vrije tijd

- Stimuleren van cultuurcreatie en –participatie
- Cultureel erfgoed bewaren en ontsluiten
- Positieve uitstraling van de stad op het vlak van cultuur en vrije tijd
- Sport en spel bevorderen
- Bevorderen van het verenigingsleven

- Recreatief medegebruik van ruimte en infrastructuur stimuleren
- Versterken van burgerparticipatie rond cultuur en vrije tijd

Leren en onderwijs

- Educatief project op maat
- Kwaliteit van het educatieve aanbod
- Relatie tussen onderwijs en stad versterken
- Versterken van netwerking en burgerparticipatie rond leren en onderwijs

Ondernemen en werken

- Gezond economisch weefsel
- Talent aan het werk
- Aantrekkelijke plaats om te ondernemen
- Creatie van arbeid en afstemming tussen vraag en aanbod
- Kwaliteit van de arbeid verhogen
- Versterken van de netwerking rond ondernemen en werken

Veiligheidszorg

- Bevorderen van de integrale veiligheid
- Versterken van netwerking en burgerparticipatie rond veiligheidszorg

Wonen

- Woonzekerheid in betaalbare en kwaliteitsvolle woningen
- Kwaliteit van de woonomgeving
- Versterken van netwerking en burgerparticipatie rond wonen

Zich verplaatsen/mobiliteit

- Beheersen mobiliteitsvraag door verweven van functies
- Efficiënte en evenwichtige inzet van vervoersmodi en –infrastructuur
- Waarborgen van bereikbaarheid
- Verhogen van toegankelijkheid van vervoersmodi en –infrastructuur
- Toename verkeersveiligheid
- Minder verkeershinder en minder verkeersdruk op natuur en milieu
- Versterken van burgerparticipatie rond mobiliteit

Zorg en opvang

- Zorg op maat voor iedereen
- Zelfredzaamheid bevorderen
- Geen drempels in de zorg voor doelgroepen
- Samenwerking en participatie

Sociale principes

- Stimuleren van gelijke kansen
- Bestrijden van materiële armoede en inkomensongelijkheid

Natuur- en milieubeheer

- Versterken van groen en natuur
- Rationeel milieugebruik
- Verhogen milieukwaliteit

Burgerschap en overheid

- Meer vertrouwen in samenleving en overheid
- Waarden voor leefbaarheid en duurzaamheid versterken
- Administratieve dienstverlening op maat
- Netwerking versterken
- Participatie en betrokkenheid

2.3. THEMA'S ONDERZOEK VVJ

Dit onderzoek is gebaseerd op de toolkit van Child Friendly Cities. Er zijn nog geen globale resultaten vrijgegeven; er is voorlopig onvoldoende info over operationalisering van de thema's.

- spel en ontspanning,
- participatie en burgerschap,
- veiligheid en bescherming,
- gezondheid en zorgverstrekking,
- onderwijs,
- woon- en thuisomgeving

2.4. THEMA'S CFC

Definition of a Child Friendly City (CFC): "A Child Friendly City is a local system of good governance committed to fulfilling children's rights"

The building process is synonymous with implementation of the Convention on the Rights of the Child in a local governance setting. The nine elements include:

1. Children's participation: promoting children's active involvement in issues that affect them; listening to their views and taking them into consideration in decision-making processes.
2. A child friendly legal framework: ensuring legislation, regulatory frameworks and procedures which consistently promote and protect the rights of all children.
3. A city-wide Children's Rights Strategy: developing a detailed, comprehensive strategy or agenda for building a Child Friendly City, based on the Convention.
4. A Children's Rights Unit or coordinating mechanism: developing permanent structures in local government to ensure priority consideration of children's perspective.
5. Child impact assessment and evaluation: ensuring that there is a systematic process to assess the impact of law, policy and practice on children – in advance, during and after implementation.
6. A children's budget: ensuring adequate resource commitment and budget analysis for children.
7. A regular State of the City's Children Report: ensuring sufficient monitoring and data collection on the state of children and their rights.
8. Making children's rights known: ensuring awareness of children's rights among adults and children.
9. Independent advocacy for children: supporting non-governmental organisations and developing independent human rights institutions – children's ombudspersons or commissioners for children – to promote children's rights.

Elk van de 9 bouwstenen wordt geoperationaliseerd in een checklist. Elk deelnemend land ontwikkelt een eigen set aan indicatoren. Bv. UNICEF Zwitserland: Main characteristics of the city; Intercity cooperation; Development strategy; Management and policy for children; Preschool education; Primary education; Secondary education; Vocational education; Full/half-day stay of children in school/preschool institutions; Protection of children and youth; Health; Leisure; Residential zone, Environment and road traffic.

Bv. 'Kids Count' Nederland: 1. Infant mortality rate (per 100.000 births); 2. % of infant deaths; 3. % of children that had to show up in court (offenses); 4. % of juvenile unemployment; 5. % of children in child care; 6. % of children in "underprivileged" district; 7. % of children living in a family relying on

state support; 8. % of reports on children abuse; 9. % of children with learning difficulties; 10. % of relative number of children not attending school; 11.% of public areas where children can play; 12. % of teenage mothers.

2.5. THEMA'S JONG IN DE STAD

Doelgroep 15-25-jarigen – interviews met 100 jongeren met diverse profielen

De stad 'past' jongeren

- De stad, mijn thuis: verbondenheid met de stad
- Diversiteit
- Extra troeven (bvb. evenementen, stadsfestivals,...)

Knelpunten

- Samenleven (discriminatie, conflicten,
- Onveilig gevoel
- Politie
- Maatschappelijke problemen (armoede, discriminatie, werkgelegenheid,...)
- Druk en lawaai
- Vuil
- Aanbod, vooral in de vrije tijd, aangepast aan de diversiteit
- Plaats in de stad, het gevoel ongewenst te zijn in de stad

Mobiliteit, groen, rondhangen en ruimte

- Mobiliteit: zich autonoom kunnen verplaatsen is belangrijk voor vrijheid - verkeer is lawaaierig, druk, gevaarlijk
- Meer groen, minder verkeer (visie hangt samen met profiel van de jongere)
- Rondhangen en ruimte(het centrum, pleintjes met cafés, groene plekken in de stad, hangplekjes als skatepart, bushalte,...) – financiële redenen

Toekomst, werken en wonen

- Toekomst – zekerheid (focus op basisbehoeften, degelijk huis, vaste job sterker bij jongeren in kwetsbaarder positie)
- Wonen: huis met tuin – kwaliteit, betaalbaarheid; stadrand (combinatie voordelen van de stad met budget, tuin, ruimte) – sommigen verkiezen dorp of buitenland
- Werk: zoektocht naar werk is belangrijk thema, meer kansen nodig, discriminatie op arbeidsmarkt
- Onderwijs: belang van diploma halen, samenhang met vooruitzicht op werk, 'drempelvrees' volwassen leven en verantwoordelijkheden
- Plannen en ambities: passies (muziek, sport,...) en daarmee samenhangende plannen voor de toekomst; maatschappelijke ambities (politiek, vrijwilligerswerk)

De kleine versus de grote stad

- Klein: rustig, gezellig, groene omgeving, weinig te doen
- Groot: meer kansen om jezelf te ontdekken, jezelf zijn, goed om te winkelen, minder om te wonen,
- Grotere steden: anonimiteit, nieuwe impulsen, ontdekkingen
- Kleine drempel voor verplaatsingen, bezoek aan andere steden, 'jongeren beschikken over een steden netwerk'

De' jongere in de stad bestaat niet - grote diversiteit

2.6. THEMA'S IN JOP BRUSSEL (2010), ANTWERPEN EN GENT (2012)

Bevraging van 12- tot 21-jarigen

Brussel

Leefwereld:

- Schoolwelbevinden
- Multiculturele stad
- (On)veiligheid – onveiligheidsgevoel

Gedrag:

- Participatie aan verenigingsleven
- Problematisch gedrag
- Consumptiegedrag en identiteit

Levensloop

Vergelijking Brussel en Vlaanderen

Gent en Antwerpen:

Houdingen t.o.v. waarden en moderne cultuur

Overlast, delinquentie en geweld

Verenigingen, scholen en ambitie:

- Participatie aan verenigingsleven
- Academische motivatie en schoolwaardering
- Academische en arbeidsmarktgerichte toekomstperspectieven

Welbevinden en geluk

- Schoolwelbevinden
- Subjectief welbevinden: zelfwaardegevoel, levenstevredenheid en toekomstperspectief

3. METHODOLOGISCHE SUGGESTIES

Hoewel het uitwerken van de methodologie in een participatief onderzoek in samenwerking met de jongerengroep co-onderzoekers gebeurt, worden hier reeds enkele suggesties op een rijtje gezet - op basis van een aantal bestaande 'good practices' - die in het bijzonder kunnen dienen om moeilijk bereikbare kinderen en jongeren alsook zeer jonge kinderen in het onderzoek te betrekken.

3.1. HOE KWETSBARE KINDEREN EN JONGEREN TE BEREIKEN?

3.1.1. What do you think? Werken met doelgroepspecifieke organisaties en methoden 'op maat' door UNICEF België

UNICEF België richt zich met zijn 'What do you think' onderzoeksprojecten op kwetsbare kinderen, in het bijzonder op (1) kinderen met een handicap, (2) vluchtelingenkinderen, (3) kinderen die in armoede leven en (4) kinderen in het ziekenhuis. De meest gebruikte technieken in hun recente rapporten zijn het inschakelen van doelgroepspecifieke organisaties om moeilijk bereikbare jongeren te benaderen, 'maatwerk' in het ontwikkelen van methodologieën om geen jongeren uit te sluiten en het gebruik van participatieve methoden.

Iedereen gelijke kansen op school? Dat denken zij ervan (2013)

In dit onderzoeksproject worden maatschappelijk kwetsbare kinderen benaderd door organisaties aan te spreken die rechtstreeks met deze kinderen werken: jeugdopbouwwerkers, armoedeverenigingen,

initiatieven van huistaakbegeleiding, school- en samenlevingsopbouwwerk, scholen, vrijetijdsinitiatieven en buitenschoolse opvang. Naar deze organisaties werd een minigids over het thema gestuurd met twee concrete instrumenten: (1) kinderen van de lagere school konden hun visie op school op een postkaartje schrijven of tekenen voor de minister van onderwijs en (2) secundaire scholieren konden via de website intekenen op de volgende drie uitdagingen en er oplossingen bij formuleren: 'Zittenblijven, leg je er niet bij neer!', 'Iedereen is anders', 'Zeg nee tegen pesten'. Vervolgens werden de kinderen en jongeren die deelnamen aan het onderzoek uitgenodigd op een debatnamiddag in het Brussels Parlement. Ze debatteerden er over thema's die door hen en andere deelnemers werden aangekaart en stemden over de voorstellen van de verschillende kleinere werkgroepen (Buysschaert & Dominicy, 2012).

Evaluatie: Samenwerken met groepen die rechtstreeks werken met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, vormt een nuttige strategie om deze kinderen en jongeren te bereiken. Echter, in bovenstaand onderzoek kwantificeerde UNICEF onderzoeksresultaten en rapporteerde ze als 'de' mening van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, zonder dat deze resultaten noodzakelijk representatief zijn voor deze groep. Niet iedereen had immers evenveel kans om in de steekproef terecht te komen: (1) er is uitval van kinderen en jongeren die niet bij een doelgroepspecifieke organisatie zijn aangesloten en (2) de deelname hangt af van het engagement van de betrokken organisatie tot het motiveren van deze jongeren. Beter zou zijn om samen met deze organisaties (1) een kwalitatief onderzoek met kinderen en jongeren uit te werken of (2) kwantitatief te werken door uit de inzendingen van de kinderen en jongeren een toevalssteekproef te trekken. Zeker interessant als participatieve methode is het debat dat georganiseerd werd, waardoor de kinderen in grote mate inspraak kregen in de uiteindelijke aanbevelingen.

Jongeren geraakt door armoede spreken over hun leven (2010)

Ook hier werd met doelgroepspecifieke organisaties gewerkt om jongeren te bereiken. Aan de methodologie voor dit project werd heel wat aandacht besteed omwille van de gevoeligheid van het thema. Er werd gezocht naar methoden die het mogelijk maken het onderwerp aan te kaarten zonder de jongeren te stereotyperen of te marginaliseren. Het was ook belangrijk om methoden te vinden die ruimte lieten voor verbale en non-verbale expressie. Uiteindelijk werd gekozen voor foto-elicitation-interviews, participatieve observatie, babbelfox-reportages, interviews door jongeren met buurtbewoners en hulpverleners, informele gesprekken, stad-buurtspel, alterego fotoshoot en rap-songs maken (Buysschaert, Dominicy, Wautet, 2010).

Evaluatie: Hoewel het met betrekking tot de stadsmonitor niet om gevoelige thema's gaat, kan in dit kwalitatief onderzoek toch methodologische inspiratie worden gevonden, vooral omdat ook rekening wordt gehouden met non-verbale expressie wat interessant kan zijn voor het betrekken van zeer jonge kinderen.

Wij zijn jongeren in de eerste plaats! (2007)

Voor dit onderzoek werden BUSO-scholen en doelgroepspecifieke organisaties aangeschreven. De volgende methodologieën werden uitgewerkt: vragenlijst, tekening, collage, kunst, mime, foto's, video, bevraging van jongeren door andere jongeren, discussie in groep... De bevraging van de jongeren gebeurde steeds met een begeleider, die bepaalde welke methode het meest gepast was. Op deze manier werd getracht de onderzoeksmethoden 'op maat' te maken van de respondenten en ook jongeren te betrekken die niet goed kunnen lezen of schrijven. Er werd samengewerkt met een groep jongeren met een handicap die hielp de methoden uit te werken, sommige antwoorden te interpreteren en die ook het rapport voorstelde aan beleidsmakers. Daarnaast werd ook aandacht besteed aan het bereiken van bijzonder kwetsbare jongeren: er werden 23 jongeren met zeer ernstige spraak- en communicatieve stoornissen betrokken. Dit gebeurde door studenten orthopedagogiek van de universiteit Gent, die op basis van niet-verbale methoden en communicatieondersteuning (uitgebreide observaties, lichaamstaal, gebarentaal, ja/nee vragen, communicatiehulpmiddelen...) het perspectief van deze jongeren in kaart brachten (Buysschaert, 2007).

Evaluatie: Hoewel het niet evident is om dergelijk maatwerk te bieden binnen het beschikbare budget, is het toch van belang - zeker gezien de stad specifiek voor jongeren met een handicap bijzondere uitdagingen kan brengen - aangepaste methoden te voorzien om ook deze jongeren te betrekken. Het betrekken van een jongerengroep die de uitwerking van de methodologie ondersteunde en die werd ingeschakeld voor de interpretatie van de antwoorden, kan beschouwd worden als een 'good practice' voor participatie.

3.1.2. Kwetsbare kinderen en jongeren in surveyonderzoek: techniek van 'oversampling'

Kwetsbare kinderen en jongeren komen vaak niet aan bod in surveyonderzoek. Wat bijvoorbeeld de postenquôte betreft, weet men dat deelname aan het onderzoek deels afhankelijk is van sociaal-economische achtergrond. Kinderen van een andere origine, die de landstaal niet machtig zijn, kinderen uit gezinnen in armoede... zijn minder geneigd aan een postenquôte deel te nemen (Elchardus, Roggemans & Siongers, 2011:43; Op de Beeck, Vandenhole & Desmet, 2012).

In een scholenenquôte wordt hier deels aan tegemoet gekomen: *"hoewel ook een klassikale bevraging systematische uitval kent - leerlingen die niet aanwezig zijn wegens ziekte of die spijbelen worden niet bevraagd - is deze uitval vermoedelijk kleiner dan bij een postenquôte. Veel jongeren die de vragenlijst in het kader van een postenquôte niet zouden terugsturen, zullen bij een klassikale bevraging immers wel meedoen omdat ze hier door hun aanwezigheid in de klas sterker toe aangezet worden"* (Op de Beeck, 2012:122). Bij een scholenenquôte kan dan weer het probleem ontstaan dat kinderen uit sociaal zwakkere groepen die wel deelnemen, een grotere kans hebben bepaalde vragen niet in te vullen⁷, waardoor ze meer aanwezig zijn in de ontbrekende antwoorden van de vragenlijst (Elchardus et al., 2011). Hierdoor komt hun perspectief in de analyses toch weer minder sterk aan bod, waardoor het initiële voordeel van deze werkwijze ten aanzien van een postenquôte deels wordt uitgevlakt.⁸

Om hieraan tegemoet te komen, kan worden gebruik gemaakt van de techniek van het 'oversamplen' van kwetsbare groepen in de steekproef. Door ervoor te zorgen dat er disproportioneel veel kinderen en jongeren uit kwetsbare groepen in het onderzoek betrokken worden, beïnvloedt men het aantal kwetsbare kinderen en jongeren in de uiteindelijke steekproef. Immers, op deze manier zal na de eerder beschreven processen van uitval toch nog voldoende data over deze kinderen en jongeren verkregen kunnen worden. Een bestaand voorbeeld van deze techniek in Vlaanderen kan worden teruggevonden in het Leuvens Adolescenten- en Gezinnenonderzoek. Deze onderzoekers zorgden er in hun tweede bevragingsronde voor dat vooral scholen met een hoger percentage allochtone jongeren in de steekproef betrokken werden (Vanassche, Sodermans & Matthijs, 2011). Op die manier bekwamen zij in hun uiteindelijke steekproef voldoende respondenten van allochtone afkomst om deze groep zinvol te betrekken in het onderzoek.

Evaluatie: 'Oversampling' lijkt een aangewezen techniek te zijn indien men een kwantificerend onderzoeksdesign wenst uit te werken waarin toch de stem van moeilijk bereikbare kinderen en jongeren voldoende aan bod komt. In het LAGO onderzoek wordt 'oversampling' gedaan op basis van de sociodemografische kenmerken van de scholen die worden aangeschreven. Echter, in combinatie met de bevindingen uit de UNICEF 'What do you think?' rapporten zou hierbij ook kunnen worden gedacht aan oversampling via het betrekken van doelgroepspecifieke organisaties.

⁷ Ondermeer door de samenhang die bestaat tussen sociaal-economische status en de cognitieve vaardigheden die nodig zijn om de vragenlijst succesvol en binnen de voorziene tijd in te vullen, alsook mogelijke taalproblemen (Elchardus et al., 2011).

⁸ Sommige auteurs (vb. Pauwels & Svensson, 2008) suggereren om op data die gekenmerkt worden door een groot aantal ontbrekende antwoorden, 'imputatie' toe te passen, een techniek waarbij men aan de ontbrekende antwoorden een geschatte waarde toekent op basis van het algemene antwoordpatroon van de respondent. Echter, de meningen over de wenselijkheid hiervan liggen in de literatuur ver uiteen, gezien de data op deze manier toch verregaand gemanipuleerd worden (Elchardus et al., 2011; Op de Beeck, 2012).

Wel is het bij deze techniek van belang om de demografische samenstelling van de uiteindelijke steekproef te controleren en hier indien nodig nog een toevalssteekproef uit te trekken.

3.1.3. Gelijke doelgroepvertegenwoordiging in kwalitatieve designs

In het onderzoek van Zing, Chen & Xia (2009) werd een focusgroepmethodologie met kinderen en jongeren uitgewerkt. Om, ondanks het lage aantal deelnemers, toch representativiteit te verzekeren, werd een gestratificeerde sampling techniek gebruikt, waarbij eerst belangrijke kenmerken werden gedefinieerd (in dit onderzoek 'woongebied', 'leeftijd', 'geslacht', 'stad/dorp') waarna per kenmerk een vast aantal categorieën werd gedefinieerd (bijvoorbeeld, onder 'woonplaats' werd een onderscheid gemaakt tussen 'stedelijk' en 'landelijk'). Aan de hand van deze kenmerken en categorieën werd vervolgens een 'matrix' opgesteld, op basis waarvan dan steeds bepaald werd hoeveel personen per samenstelling van de verschillende kenmerken nodig zijn om tot een evenwichtige steekproef te komen, waarin alle doelgroepen aan bod komen (zie Figuur 3).

Figure 1: Sample distribution

				Zhejiang	Beijing	Chongqing	Qinghai	Liaoning	
Urban	Children (120)	12 -	Boy	6	6	6	6	6	
		14	Girl	6	6	6	6	6	
		15 -	Boy	6	6	6	6	6	
		17	Girl	6	6	6	6	6	
	Adults (28)	Teacher		1	1	1	1	1	
		Parent		2	2	2	2	2	
		Community-worker		1	1	1	1	1	
		Policy-maker		1	4	1	1	1	
	Rural	Children (120)	12 -	Boy	6	6	6	6	6
			14	Girl	6	6	6	6	6
15 -			Boy	6	6	6	6	6	
17			Girls	6	6	6	6	6	
Adults(20)		Teacher		1	1	1	1	1	
		Parent		2	2	2	2	2	
		Community-worker		1	1	1	1	1	

Total children:240
Total adults:48

Figuur 3 – Voorbeeld matrix (Zing, Chen & Xia, 2009)

Deze techniek wordt in verschillende sociale onderzoeken gebruikt (zie bijvoorbeeld ook de techniek van 'heterogeniseren' bij kwalitatieve steekproeftrekking in Mortelmans (2007:153) of het onderzoek van van Beek & Rutjes (2009) die de matrix gebruiken voor de selectie van respondenten voor diepte-interviews).

Evaluatie. Indien men een beperkte steekproef in de diepte wil bevragen (kwalitatieve methodologie) maar toch een representatieve groep wil bereiken - incl. maatschappelijk kwetsbare jongeren - lijkt het werken met een matrix een 'good practice' te zijn.

3.1.4. Vergelijking met bestaand materiaal

Het bereiken van kwetsbare kinderen en jongeren blijft, ondanks de hier beschreven goede praktijken, een moeilijke oefening. Om resultaten met betrekking tot deze kinderen en jongeren in een juist daglicht te plaatsen, kan daarom nog worden verwezen naar een van de aanbevelingen die door de Vlaamse Jeugdraad werden geformuleerd inzake de methodologie van het JOP-onderzoek: “Zoek een gezond evenwicht tussen enerzijds het afnemen van en rapporteren over grootschalige enquêtes, en anderzijds het bundelen, synthetiseren en vertalen van bestaand jeugdonderzoek. Koppel beiden aan elkaar waar mogelijk.” (VJR, 2013:4).

Evaluatie. Het uitwerken van een gedegen literatuurstudie waarbij recente (Vlaamse) onderzoeksbevindingen m.b.t. de leefwereld en levensomstandigheden van (kwetsbare) kinderen en jongeren (in de stad) worden samengevat en die kunnen dienen als vergelijkingsmateriaal, lijkt een ‘good practice’ te zijn.

3.2. HOE ZEER JONGE KINDEREN TE BEVRAGEN?

3.2.1. De ouderbevraging

In het UNICEF ‘What do you think’-rapport ‘Iedereen gelijke kansen op school? Dat denken zij ervan (2012)’ wordt opgemerkt: “Het kleuteronderwijs is ontegensprekelijk erg belangrijk. Voor dit project was het echter enkel praktisch haalbaar om ons toe te spitsen op lager en secundair onderwijs” (Buysschaert & Dominicy, 2013). Het is inderdaad zo dat het bevragen van zeer jonge kinderen niet evident is en soms tijdsintensief kan zijn omwille van meer beperkte cognitieve en sociale competenties. Mogelijk is het om die reden dat zeer jonge kinderen minder vaak aan bod komen in onderzoek.

Onder meer in het JoNG! onderzoek (Hoppenbrouwers, 2011) wordt deze moeilijkheid geadresseerd door kinderen jonger dan 12 jaar te bevragen via de ouders. Men gaat ervan uit dat de ouders het best geplaatst zijn om vragen te beantwoorden m.b.t. de demografische kenmerken, gezondheid, voeding, groei, enz. van hun kind. Deze bevindingen worden aangevuld met verdiepingsstudies, waarin ook kinderen zelf en bv. interacties tussen kinderen en hun ouders bestudeerd worden.

Evaluatie: Het bevragen van ouders kan nuttig zijn om ook de vertegenwoordiging van zeer jonge kinderen in het onderzoek te garanderen. Ouderbevraging moet echter zuiver gehouden worden: de perceptie van het kind op naam van de ouders kan niet, het gaat dan weldegelijk om de perceptie van de ouders. Hoewel de kinderen zelf dan niet aan het woord komen, zullen verschillende ouders de vragen wellicht vanuit de blik van hun baby of kind beantwoorden. Dit kan o.m. interessant zijn om bijvoorbeeld thema's als de beschikbaarheid en kwaliteit van kinderopvang in de stadsmonitor na te gaan.

3.2.2. Bevraging van jonge kinderen zelf

Toch kunnen zeer jonge kinderen - bijvoorbeeld kleuters - ook zelf actief betrokken worden bij onderzoek. Een voorbeeld hiervan is terug te vinden in het doctoraat van Zaman (2011) die een specifieke onderzoeksmethodologie uittestte om het gebruik en de ervaring van kleuters met digitale media te onderzoeken. Zij testte hierbij onder meer de volgende onderzoeksmethoden: (1) het afnemen van een korte, eenduidige vragenlijst en (2) het afnemen van een ‘laddering’ interview, of een specifiek type van diepte-interview waarbij herhaaldelijk ‘waarom-vragen’ worden gesteld om de redenen voor bepaalde voor- of afkeuren van de kleuter te achterhalen. Ze stelde vast dat deze methoden kleuters in staat stellen om hun voorkeuren op een consistente manier uit te drukken, mits de vragenlijst niet smiley-gebaseerd is (kleuters zijn immers geneigd lachende gezichtjes aan te duiden, los van hun eigen voorkeur. Het gebruik van een nominaal geschaalde vragenlijst met eenvoudige vragen is meer

betrouwbaar). Daarnaast is ook participatief onderzoek met heel jonge kinderen niet uitgesloten, zo toont het werk van Lundy, McEvoy & Byrne (2011) die een participatief project opzetten met kinderen van 4 à 5 jaar oud. Belangrijk hierbij is vooral om niet uit het oog te verliezen dat de invulling van participatie steeds plaatsvindt in overeenstemming met de leeftijd en rijpheid van het kind (*evolving capacities*-beginsel, artikel 5 VRK).

Evaluatie: Dit onderzoek toont dat de attitudes en ervaringen ten opzichte van digitale media van kleuters op relatief eenvoudige wijze coherent in kaart kunnen worden gebracht. Hoewel dit onderzoek zich specifiek richt op digitale media, is de methodologie wellicht transfereerbaar naar attitudes en ervaringen van kleuters ten aanzien van specifieke kenmerken van de stad. Ondanks de vrij eenduidige methodologie (eenvoudige vragenlijsten en diepte-interviews) zal het bevragen van kleuters omwille van de noodzaak tot face-to-face bevraging enigszins tijdsintensiever zijn dan de bevraging van oudere kinderen, mits deze laatste bevraagd zouden worden via een ander medium zoals post-, school- of webenquête. Daarnaast is het mogelijk ook participatieve methoden te ontwikkelen voor zeer jonge kinderen, bijvoorbeeld aan de hand van praatpoppen.

3.3. WELKE STEDEN TE BETREKKEN?

Het zal wellicht niet mogelijk zijn om binnen het beschikbare tijdsbestek en budget een doorgedreven participatieve methodologie op touw te zetten met kinderen en jongeren uit *alle* betrokken steden. Daarom lijkt het aangewezen de uitgebreide bevraging van kinderen en jongeren en het werken met een groep van 'co-onderzoekers' en/of het bevragen van heel jonge kinderen (of hun ouders) te beperken tot de grootsteden (Antwerpen, Gent). In de overige steden kan men zich dan beperken tot het uitvoeren van een eenvoudige methodologie, bijvoorbeeld het afnemen van een vragenlijst onder 'iets oudere' kinderen (weliswaar een vragenlijst die in samenspraak met de co-onderzoekers werd opgesteld). Echter, de specifieke keuzes die in dit licht zullen worden gemaakt, hangen af van de methodologische knopen die worden doorgehakt op of na de discussievergadering.

3.4. HOE DE LEEFTIJDGROEPEN AFBAKENEN?

Over het afbakenen van verschillende leeftijdsgroepen binnen de onderzoekspopulatie werden geen concrete richtlijnen gevonden. Mogelijk kan classificatie als volgt gebeuren:

- Baby's en peuters 0-3 (via ouders)
- Kleuters 4-5 (kan participatief)
- Jonge kinderen lager onderwijs 6-8 (1^e-3^e leerjaar) (kan participatief)
- Oudere kinderen lager onderwijs 9-11 (4^e-6^e leerjaar) (participatief als co-onderzoekers)
- Secundair onderwijs 12-15 (1^e-3^e middelbaar) (participatief als co-onderzoekers)

In het JoNG! Onderzoek (Hoppenbrouwers, 2011) werd volgende onderverdeling gebruikt:

- Jonge kinderen 0-6 (via ouders)
- Lager onderwijs 7-11 (aangepaste vragenlijst)
- Secundair onderwijs 12-15 (participatief traject)

BRONNEN

- Buysschaert, G. (red.) (2007). *Wij zijn jongeren in de eerste plaats! Rapport van jongeren met een handicap over het respect voor hun rechten in België*. Brussel: UNICEF België.
- Buysschaert, G., Dominicy, M. (2012). *Iedereen gelijke kansen op school? Dat denken zij ervan. Het perspectief van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren in het onderwijsdebat*. Brussel: UNICEF België.
- Buysschaert, G., Dominicy, M., Wautelet, F. (2010). *Dat denken we ervan. Jongeren geraakt door armoede spreken over hun leven*. Brussel: UNICEF België.
- Dedding, C., Jurrius, K., Moonen, X. en Rutjes, L. (2013), *Kinderen en jongeren actief in wetenschappelijk onderzoek – Ethiek, methoden en resultaten van onderzoek met en door jeugd*. Tiel: Lannoo (Campus).
- Elchardus, M., Roggemans, L., Siongers, J. (2011). De Brusselse jeugd onderzocht. In: Vettenburg, N., Elchardus, M., Put, J. (2011). *Jong in Brussel. Bevindingen uit de JOPmonitor Brussel* [Pp. 35-68]. Leuven: Acco.
- Hart, J., Newman, J., Ackerman, L. & Feene, T. (2004), *Children changing their world. Understanding and evaluating children's participation in development*. London: Plan Ltd en Plan International.
- Hoppenbrouwers, K. (2011). Inleiding en voorstelling van het onderzoek JoNG! Paper gepresenteerd op de studiedag Kind & Gezin op 24 oktober 2011, laatst geconsulteerd op 23 oktober 2013 via http://www.expoo.be/sites/default/files/k_van_leeuwen_voorstelling_jong.pdf.
- Kenniscentrum Kinderrechten vzw (KeKi) (2012), *Kinderrechten – Reflectietekst van het Kenniscentrum Kinderrechten*, Gent: Kenniscentrum Kinderrechten vzw.
- Kind & Samenleving (K&S) (2013), *Zingeving vatten – Belevingsonderzoek*, laatst geconsulteerd op 28 oktober 2013 via <http://k-s.be/perspectief-van-kinderen/kwalitatief-onderzoek-met-kinderen/belevingsonderzoek/>.
- Lundy, L. and McEvoy (Emerson), L. (2012a) 'Childhood, the United Nations Convention on the Rights of the Child and Research: what constitutes a rights-based approach' in M. Freeman (ed.) *Law and Childhood* Oxford: Oxford University Press, pp.75-91.
- Lundy, L. and McEvoy (Emerson), L. (2012b) Children's rights and research processes: assisting children to (in)formed views, *Childhood* 19(1), pp.116-129.
- Lundy, L., McEvoy, L. and Byrne, B. (2011) Working with young children as co-researchers: an approach informed by the United Nations Convention on the Rights of the Child, *Early Education and Development* 22(3) pp.714-736.
- McEvoy (Emerson), L. & Lundy, L. (2007) E-consultation with pupils- a rights-based approach to the integration of citizenship education and ICT Technology, *Pedagogy and Education* 16 (3) pp.305-320.
- Mortelmans, D. (2007). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven: Acco.
- Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR) (2003), *The Human Rights Based Approach to Development Cooperation – Towards a Common Understanding Among UN Agencies*,

laatst geconsulteerd op 28 oktober 2013 via http://www.undg.org/archive_docs/6959-The_Human_Rights_Based_Approach_to_Development_Cooperation_Towards_a_Common_Understanding_among_UN.pdf.

Op de Beeck, H. (2012). Strain en jeugddelinquentie. Een dynamische relatie? Een toets van twee centrale mechanismen uit Agnews General Strain Theory. Den Haag: Boom Lemma (Het Groene Gras).

Op de Beeck, H., Vandenhoele, W., Desmet, E. (2012). *'Meten' en 'Weten voor een gefundeerd kinderrechtenbeleid. Een kritische reflectie over de zin en onzin van kinderrechtenindicatoren*. Gent: Kenniscentrum Kinderrechten vzw.

Op de Beeck, H., Put, J. & Lembrechts, S. (2013). *Zwaartepunten in het Vlaams kinderrechtenonderzoek vanaf 2004 – Een thematische analyse op basis van de KeKi onderzoeksdatabank*. Gent: Kenniscentrum Kinderrechten vzw.

Vanassche, S., Sodermans, A., Matthijs, K. (2011). Het Leuvens Adolescenten en Gezinnenonderzoek. 2009-2010. Onuitgegeven onderzoeksrapport, KU Leuven / Centrum voor Sociologisch Onderzoek (CeSO).

van Beek, F., Rutjes, L. (red.) (2009). Kwaliteitsstandaarden jeugdzorg. Wat kinderen en jongeren belangrijk vinden als ze niet thuis wonen. Houten (NL): Bohn Stafleu van Loghum.

Vlaamse Jeugdraad (2013). Discussienota. Het Jeugdonderzoekplatform en de JOP-monitor. *Onuitgegeven nota, Vlaamse Jeugdraad*.

Zaman, B. (2011). Laddering method with preschoolers. Understanding preschoolers' user experience with digital media. *Onuitgegeven doctoraatsthesis, Faculteit sociale wetenschappen, KU Leuven*.

Zing, Chen & Xia (2009). China. In: Mason, J., Bolzan, N., Kumaer, A. (eds.) (2009). *Children's Participation? Learning from children and adults in the Asia-Pacific region*. Australië: Common Ground Publishing Pty Ltd.